

Petr Luňák

UČENCI

DOKOŘÁN

Petr Luňák

UČENCI

© Petr Luňák, 2019

Cover © Kateřina Sušková, 2019

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Odpovědný redaktor Marek Pečenka.

Redakce Tereza Kodlová.

Obálka (s použitím s použitím ilustrace Kateřiny Suškové),
grafická úprava, sazba a konverze do elektronické verze Michal Puhač.

Vydalo v roce 2020 nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,

jako svou 1056. publikaci (329. elektronická).

ISBN 978-80-7363-994-5

Petr Luňák
UČENCÍ

AKADEMICKÁ GROTESKA

DOKOŘÁN

„Náhoda pomáhá těm, kteří jsou na ni připraveni.“

Blaise Pascal

KAPITOLA 1

„Tak dobře, měj se fajn,“ Richard položil sluchátko pevně srozuměn, že je po všem, přesněji řečeno po intimním vztahu, který téměř rok udržoval a tajil před ostatními z nepříjemného pocitu, že se podílí na takovém kliše, jako je poměr vyučujícího se studentkou. Příčinou rozchodu, jak byl právě ujištěn, nebyl nikdo jiný na obzoru, ale nejspíše skutečnost, že jeho partnerka nedávno dostudovala a se zveřejněním celé věci začalo zakázané ovoce chutnat jako obyčejné sladké jablko.

Nebude se teď pouštět do žádných nových dobrodružství a ještě hlouběji se ponoří do studia problematiky kontrafaktuálních otázek, začínajících pro jedny zrádným, pro jiné nevyhnutelným „co kdyby“. Bude ještě hlouběji zkoumat, jak nejenom osudy jednotlivců, ale i celého lidstva často díky na první pohled zcela okrajové, ba nahodilé události nabraly zcela jiný směr. Kdyby si arcivévoda František Ferdinand z lásky nevynutil morganatický sňatek s hraběnkou Chotkovou, nemusel s ní třeba vymetat každou vojenskou slávu, aby se jí tam dostávalo poct stejných, jako kdyby byla skutečnou arcivévodkyní. Kdyby ji tolik nemiloval, nejel by možná do Sarajeva a k celé sérii tragédií vůbec nemuselo dojít.

Jemu samotnému se velké city za poslední léta našťěstí systematicky vyhýbají, není to asi nic pro učence jako on. Vždyť i naplněný akademický život má své nesporné klady. Kromě znalostí a historických anekdot, kterými občas někoho ohromí nebo pobaví, také

každodenní kontakt se studenty, či spíše studentkami a občasně konference doma i v zahraničí, kde si mladí odborníci vyměňují zkušenosti. Pověsti mladého, nadějného a potenciálně brilantního učence si užívá, i když dobře ví, že tak kdysi začínali i staří, neúspěšní a blázniví. Ale ta doba je ještě daleko.

Nervozitu zatím pociťuje především při pohledu na nesnesitelně tlusté knihy, které ještě bude muset přečíst a jež zřejmě vznikly proto, aby znesnadnily výstup na akademický Olymp budoucím adeptům vědy, obzvláště v oblasti kontrafaktuální historie, od nichž se očekávalo, že než začnou sami publikovat, budou muset přečíst vše, co bylo dosud o tomto tématu napsáno. Ti na vrcholu se zatím bavili házením objemných balvanů na hlavy nešťastníků, kteří se na něj teprve škrábali s nepochopitelnou ambicí psát nevyhnutelně ještě tlustší knihy. Z ohledu na ostatní proto Richard se svým prvním svazkem zatím nespěchá a začíná nenápadnými oblázkami v jejich univerzitním sborníku, které propadají vcelku nepovšimnuty jak odbornou, tak širší veřejností. Sám byl spíše v táboře odpůrců kontrafaktuálu.

Podíval se na hodinky. Do konce konzultačních hodin zbývalo dvacet minut a neočekával, že by se za tu dobu stalo něco převratného. Začal číst hodnotící formuláře, kterými se na konci každého semestru mstili studenti svým pedagogům za skutečná i domnělá příkoří. Dozvěděl se z nich, že je ve své argumentaci buď příliš despotický, nebo naopak nepřesvědčivě měkký. V jednom se ale studenti, vesměs hrdí pravičáci, shodovali: dějiny prý přednáší doktor Richard Míča z krajně levicové perspektivy, z čehož ho usvědčuje jeho kritický postoj k Pinochetovým zločinům proti lidskosti v Chile a tendence zlehčovat význam diktátorových reforem penzijního systému, z kterých by se mělo prý poučit i současné a budoucí Česko-Slovensko. Jeden takový nespokojenec se během se-

mestru dokonce dožadoval po vedení fakulty, aby Richarda, který se právě zmínil o pozitivní roli sociální demokracie v 19. století, zbavil výuky, protože kdo má zapotřebí dva roky po revoluci poslouchat komunistické lži?

Učí opravdu rád, i když radost mu uplynulý semestr kazil předmět s názvem Současná politická ekonomie. Snažil se z této povinnosti nejdřív vymanit, ale pověřený ředitel institutu Sladký mu kolegiálním tónem, který ukončil jakoukoli diskusi, vysvětlil, že „historik musí být v dnešní době schopen odučit úplně všechno“. A tak se potýkal se zcela cizí látkou a nikdy si v debatě se studenty nebyl zcela jist, zda se základní spis Friedricha von Hayeka, který měli jeho žáci dopodrobna prostudovaný, nazývá *Cesta z otroctví* nebo *do otroctví*. O současných politicko-ekonomických otázkách střídal moudrá slova z vystoupení ministra financí a na dotazy studentů často odpovídal v duchu myšlenek tohoto velkého muže: stát má být štíhlý a silný, nikoli tlustý a slabý, případně že „small is beautiful“. Za svůj obzvláště vydařený kousek považoval odpověď na otázku ohledně špinavých peněz, kdy výjimečně necitoval ministra financí, ale slavného vídeňského komika 19. století Johanna Nestroye: „Peníze můžou být čisté nebo špinavé, ale hlavně je jich vždycky žalostně málo.“

Nalistoval si ve formulářích hodnocení na adresu Sladkého. Ten byl podle studentů starou strukturou a jeho diskursivní přednášky o myšlení v souvislostech by prý mohly sloužit jako léčba proti nespavosti. A prý se „tváří, jako kdyby snědl Šalamounovo lejno“. Anonymní pisatel se poučil z minulého semestru, kdy metaforu použil v autentičtější podobě, a poskytl tak Sladkému snadnou záminku odpálkovat tento a všechny další kritické komentáře, protože s hulváty se tu přece bavit nebudeme...

Ozvalo se zaklepání na dveře. „Vstupte,“ nasadil Richard co nejprísnější obličej v očekávání studenta, který se přišel dožadovat ještě jednoho opravného termínu. Ve dveřích se ale objevil obličej sekretářky katedry, paní Mokré, která Richardovi trochu komisičně sdělila, že má návštěvu a že ji prozatím usadila v ředitelské kanceláři.

„O koho jde?“

„Je to ten divný pán, co už tady byl minulý týden. Prý se domluvil s panem ředitelem Sladkým, že za vámi přijde. Asi vám to Sladký zapomněl říci.“

Sekretářka uvedla Richarda do ředitelské pracovny, kde seděl nevelký, asi sedmdesátiletý muž, který nebyl v pravém slova smyslu starcem. Každého musela nejprve upoutat jeho hlava, holý, extrémně pravidelný útvar s věnečkem vlasů od jedné skráně přes temeno k druhé. Jeho rysy byly pravidelné a svým způsobem měkké, kdyby nebylo očí, které se zpod hustého rozčuchaného obočí draly na svět. Výrazné, těkavé, ale zároveň podivně vodové jako zamrzlý rybník při první oblevě. Na Richardův příchod nijak viditelně nezareagoval, ba ani nepovstal.

Představil se jménem Straka a bez okolků se pustil do řeči, která jako by neměla konce ani začátku a vlastně začala ještě předtím, než se Richard objevil. Je profesorem na jakési univerzitě v hlavním městě Spojených států. Teď po revoluci občas tráví čas v Praze, kde se narodil, a má pocit, že téhle zemi něco dluží, i když ona taky něco dluží jemu. Letos v létě se během své poslední cesty seznámil s členem jisté politické strany, jakýmsi inženýrem Tá-flem. Ten ho prý požádal, aby mu pomohl se zahraničněpolitickou koncepcí pro jeho nadcházející kandidaturu do poslanecké sněmovny. Kniha, která tak vznikla z úvah na toto téma,

je hotova k publikaci. Rád by se domluvil na možnosti vydat spis v univerzitním nakladatelství, a proto na Táflovu radu kontaktoval ředitele Sladkého. Oba se znají snad ještě ze střední školy.

„Ten zájem o mou práci ze strany aktivního politika mě příjemně překvapil, přiznám se,“ svěřoval se Straka. „Celý život vydávám knihy, ale jaksi pro budoucí generace, protože vím, že to všechno, co tam je, jednou někdo objeví. Ale jistě je lepší, když to objeví hned teď, to si nezastříjeme...“

Nečekaje na Richardovu reakci vyňal z aktovky černé kartonové desky převázané bílou tkanicí. „Tady je rukopis. Je pojat jako rozhovory s fiktivním novinářem. Povedly se, ale přece jen v Čechách už dlouhá léta nežijí, tak bych potřeboval, aby se na text někdo podíval, hlavně z jazykového hlediska, než půjde do nakladatelství. Moc myslím potřebovat nebude.“

„A jak jste přišel na mě?“

„Doporučil mi vás Sladký. Tedy, on mi nejdříve doporučil jakéhosi Kutílka, u kterého se ukázalo, že na věc nestačí. Z nepochopení navrhl spoustu změn, a dokonce měl tu troufalost, že je vpisoval do rukopisu, našťěstí tužkou. Celé odpoledne jsem to gumoval.“

„Vaše a Sladkého důvěra je mi ctí, ale nejsem si jist, jestli je v mých silách vám pomoci,“ hrál Richard hru na zdrženou, jakkoli ho potěšilo příkré odsouzení intelektuálních schopností Sladkého šplhouna Kutílka.

„Ale jděte,“ chlácholil ho Straka. „Je to celé podáno velmi přístupnou formou, která mi sice není úplně vlastní, ale chápu, že člověk musí určité kompromisy udělat. Jsem přesvědčen, že to celé přečtete během jednoho odpoledne.“

„Jaký je zamýšlený titul té vaší knihy?“ otázal se Richard.

„Původně jsem měl na mysli něco jako *Na tělo*. Jako otázky na tělo. Nakonec jsem se však rozhodl pro *Rovnou k věci*. Ale rád bych vás trochu opravil. Není to tak úplně moje kniha...“

„Nerozumím,“ přiznal Richard.

„Porozumíte, až dočtete,“ odpověděl Straka věcně.

Richard otevřel Strakovy desky, prolistoval objemný svazek a pak se začel do prvních vět asi padesátistránkové předmluvy: *Pochopení minulosti nespočívá v probírání se nahromaděnými fakty, ale v pohledu na minulé děje jako na pokus o sebenaplňování jednotlivých protagonistů. Přístup k pochopení pozemského dramatu každého národa, ale i jednotlivce nemusí být tedy primárně analytický nebo kritický, ale především se musí snažit dobrat pravdy prostřednictvím sebeidentifikace a empatie. A to z toho důvodu, že jediné platná kritika minulosti spočívá v protikladu mezi tím, co je nebo bylo, a tím, co mohlo být, ale není.*

„Jak vědět, co mohlo být a není?“ uvažoval nad smyslem textu, který k němu – pravda přes určitou komplikovanost hraničící s nesrozumitelností – silně promlouval. Návštěvník se mezi tím zvedl k odchodu, aniž by se slovem zmínil, kdy a jak se ozve, nebo zda by měl být čas a energie, kterou Richard bude věnovat jeho spisu, nějakým způsobem odměněn, či dokonce honorován.

„Ještě jednu věc jsem vám zapomněl říci,“ obrátil se pojednou, jako by vycítil tok Richardových myšlenek. „Byl jsem pověřen vedením naší školy, abych se za své cesty poohlédl po vhodných kandidátech na studijní stáž k nám na univerzitu.“

„Koho přesně hledáte?“ ožil Richard. Hlavou mu proběhl blesk myšlenek, v jehož světle se objevila cizokrajná tvář té, kterou před lety ztratil z dohledu a která snad pořád někde za oceánem žije. Hledání záminek, jak se ze Strakova úkolu vykroutit, vystřídal proud kontrafaktuálního uvažování. Kdyby tehdy před lety...

„Ještě nevím, výběr je čistě na mně a kritéria jsem si ještě nedefinoval. Vše záleží na okolnostech,“ pohlédl Straka nepřítomně na černé desky. „Tedy na shledanou.“

Konzultační hodiny skončily. Richard se ještě na sekretariátu ujistil, že ho mezitím nikdo nehledal v jeho kabinetě a volným krokem se vydal na nádraží.

Pohlédl z okna vlakové soupravy, která líně vjížděla do města, kde se před šestadvaceti lety narodil. Míjeli strojírenský závod, který ještě nedávno poskytoval pracovní místa podstatné části místního obyvatelstva, včetně jeho otce. Továrna se teď pohybovala na pokraji krachu, před níž ji měla zachránit chystaná privatizace.

Vystoupil z vlaku a za čtvrt hodiny došel k panelovému domu, kde s rodiči sdílel třípokojový byt. Doma byla jen matka a hned se mu začala svěřovat se svými obavami z nedávných frenetických aktivit Richardova otce, jakkoli o nich nevěděla nic určitějšího.

„Čeká na tebe, prý víš kde. Mně to říct nechtěl. A vůbec se mi tyhle jeho tajnosti nelíbí, abych pravdu řekla. Nekouká z toho vůbec nic dobrého.“

Vyšel z domu a kráčet volným krokem hlavní a v podstatě jedinou skutečnou ulicí svého rodného města. Začalo krápat a Richard zrychlil krok. Krápaní přešlo v jednu chvíli v příjemné mrholení a Richard naopak zpomalil; když začalo pršet hustěji, schovával se ve vchodech jednotlivých zavřených obchodů a prohlížel si výlohy. Ve výkladu módního butiku Hanka, růžově navoňené drogerie Ina a Pohřební služby Lapáček neshledal nic hodného pozornosti, až došel k výkladní skříni nedávno otevřeného

a bezejmenného obchodu s koupelnovým vybavením. Tam byl jediným vystaveným artiklem velký bílý klozet se zvednutým prkénkem, čekající na svého, podle všeho mužského uživatele. Při bližším pohledu zjistil, že okraj i vnitřek porcelánové mísy je pokryt papírovými lístečky poskládanými v iluzi víru, který se vytvořil v důsledku použití splachovacího mechanismu a lístečky jako by se užuž chystaly zmizet kdesi v útrokách městské kanalizace. Při ještě bližším pohledu zjistil, že papírky obsahují nabídku služeb firmy Elektro-Míča, která je tu prý pro každého.

Byl překvapen, protože měl za to, že jejich rodinná firma už činnost definitivně ukončila, jak mu před časem tvrdil její zakladatel, Richardův otec. Zhruba před rokem, po odchodu z krachujících strojíren si tatínek vzpomněl, že se před třiceti lety vyučil radiomechanikem, a uvědomil si, že mu jako střednímu technickému kádru chyběla ke štěstí právě jemná manuální práce. Po několika prvních zakázkách pro firmu Elektro-Míča ale zjistil, že technický pokrok od dob, kdy se vyučil a zakončil večerní průmyslovku, mu plánovaný kariérní obrat komplikuje. V rádiových přijímačích marně hledal dřevěnou ozvučnou desku a v televizních přijímačích bylo mnohem méně elektronových lamp, než si pamatoval. Dvě opravené žehličky, jejichž majitelé mu nikdy nezaplatili, na úspěšnou živnost nestačily. „Já na tuhle dobu nejsem stavěnej,“ zoufal si Míča starší. Nedávno ale naznačoval, že má nějaký plán, ale podrobnosti si chce zatím nechat pro sebe. Jen by potřeboval, aby ho Richard na nějakou dobu založil asi patnácti tisíci korun.

Přestalo definitivně pršet a Richard byl skoro v centru města, kde se měli podle předchozí neurčité domluvy sejít v místní parádní restauraci. Předpokládal, že důvodem jejich setkání je utajit půjčku před matkou. V hlavním sále restaurace otce nenašel,

a tak ho lehce koketní servírce popsal. Vyzývavou chůzí ho zavedla k jednomu ze salóneků, kde seděl u stolu otec s rozloženou spoustou papírů. Richardovi se od něho dostalo přátelského poplácání po rameni. Byl nezvykle pečlivě, téměř svátečně oblečen a čerstvě oholen.

„Objednal jsem salónek, abychom měli klid,“ vysvětloval weltmansky. Usadili se v polstrovaných křeslech. Otec se dlouze, téměř dojatě na Richarda podíval a dal si doušek ze sklenice whisky před sebou. Od Richarda vzal patnáct tisícikorun v obálce a slíbil mu, že peníze nepoužije na uhrazení zálohy na koupi nemovitosti, či spíše barabizny, kterou nedávno navštívili v městské tovární čtvrti jako budoucí centrum otcových podnikatelských aktivit.

„Co si dáš?“

„Asi nic.“

„Dej si, je to na mě. Slečno, ještě dvakrát totéž,“ houkl otec na servírku, která se objevila ve dveřích.

„Myslím, že až tohle celé skončíme, budu se ti konečně moci podívat do očí,“ dodal po chvíli slavnostně.

„Tati, neber to tak vážně, já ti ty peníze rád půjčím. Až budeš mít, tak mi je vrátíš.“

„I s úroky, hochu.“

„Už se o tom nebavme.“

„A zrovna tak se budeš moci podívat do očí i ty svým dětem,“ nenechal se otec odradit.

„Já žádné děti, pokud vím, nemám.“

„Myslím v budoucnu.“

„Dobře, tak už půjdeme domů, co říkáš?“

„Počkej. Musím ti řadu věcí vysvětlit.“

Rodinu Míčovu podle otce potkalo velké štěstí, protože se ocitla na krůček blízko k privatizaci kdysi kvetoucího strojíren-

ského podniku, který navzdory současným problémům čekají jen světlé zítřky. Původní privatizační skupina manažerů, která si na místní strojírenské závody dělala zálsk, prý nakonec nesehnala úvěr a možnost privatizovat by přenechala jiné skupině někdejších zaměstnanců podniku za pakatel 20 milionů korun, přirozeně jako přílepek ke čtvrtmiliardě, které je třeba na vlastní privatizaci.

„To je skutečně šance,“ řekl nevěřičně Richard. „Ale pořád nechápu, jak to souvisí s námi? Ty jsi snad v jedné z těch podvodnických part?“

„Zatím ani v jedné, ale když se to povede, tak budeme v té druhé skupině. Ale musí se to hrát chytře a tvrdě. A nejsou to žádní podvodníci. Je tam Míra, toho znáš, byl se mnou v kanceláři. Ten za mnou přišel. Pak jedna paní z účtárny. Toho třetího člověka neznám.“

„A jak se to podle tebe celé může povést?“

„Je potřeba sehnat ty peníze.“

„To je fakt úplná hračka.“

„Nebud' protivnej. Jedna věc je zřejmá, že český banky na to lidem, jako jsme my, peníze nedají.“

„To asi opravdu ne, pokud tedy někdo z tvých spolupodnikatelů nebyl v minulosti vekslák nebo agent státní bezpečnosti...“

„A jediná šance je sehnat peníze v zahraničí. A v tom spočívá tvoje výhoda.“

„Jaká výhoda?“

„Umiš anglicky. Ta druhá skupina dostala kontakt na nějakou banku v zahraničí, ale nejsou schopní se s nima domluvit.“

„Ať si najdou tlumočníka.“

„Ten je moc drahej. Tak jsem Mírovi nabídl, že bys jim mohl pomoci...“

Na Richardovu skeptickou otázku ohledně budoucnosti závodu, který v podstatě zastavil výrobu a propustil polovinu zaměstnanců včetně jeho, odpověděl otec bryskně, že vše je věcí managementu a ten současný je naprosto neschopný. Fabrika přece musí šlapat. Banky jsou úplně slepé, když nevidí takovou příležitost a budou litovat, až Richard pomůže sehnat peníze zvenku, samozřejmě za podíl ve společnosti.

„Ríšo, počítej se mnou,“ pronesl otec větu, která v posledních letech oznamovala blížící se nebezpečí pro rodinné finance, a opět vysvětlil lukrativnost celé věci. Pak s Richardem probral dokumenty ze složky na stole: smlouvu o smlouvě budoucí s původním privatizačním týmem včetně částky dvaceti milionů jako odstupného a taky dopis z ministerstva privatizace, vyzývající ke složení částky 250 milionů korun československých na bankovní účet Fondu národního majetku. Termín, poznamenal s nedůvěrou Richard, vypršel už zhruba před šesti měsíci.

„To je všechno domluvený,“ nenechal se zviklat otec. „Mají na své straně náměstka ředitele Fondu národního majetku.“

„A co z toho budeme mít my?“

„Budeme požadovat třicetiprocentní podíl ve společnosti.“

„Není to nějak hodně? Už jsi jim to řekl?“

„Jenom naznačil. Ale nadnesu to, až do té Ameriky zavoláš...“

„Do Ameriky?“ ujišťoval se kvapně Richard.

„Jistě,“ přitakal otec. „Mají tam kontakt na jednu bankovní instituci...“

„Za těchto okolností se celé věci zúčastním,“ přerušil ho Richard skrývaje své vzrušení. „Klidně tam zavolám.“

Zbytek večera trávil otec privatizačním sněním, podobně jako když před lety plánoval emigraci do kapitalistické ci-

ziny. Při každém placení skutečně poslední skleničky whisky na baru ponechával servírce zhruba třicetiprocentní spropitné a vysloužil si tak dvousmyslnou výzvu, aby chodil častěji. Richard si nad třetí sklenkou začal klást otázku, jestli není těch na první pohled nahodilých událostí na jeden den až příliš. Konec romance se studentkou, náhlé zjevení Straky hledajícího kandidáta na studijní pobyt do zámoří a teď ještě telefonát do Spojených států? Náhody, řeklo by se. Ale náhoda je přece pseudonym Boha, když chce zasáhnout, aniž by se musel podepsat, řekl nebo napsal kdysi Anatole France a řada dalších to po něm v různých podobách opakuje. Nad fernetem na vystřízlivění si z rozmazaných vzpomínek přehrával, jak se s cizokrajně vyhlížející kráskou na pražském letišti loučili, těšili se, že se na přesrok zase uvidí a slibovali si, že si mezitím budou často psát.

KAPITOLA 2

Vstal, přešel k oknu své univerzitní pracovny a pohlédl na rušnou ulici hlavního města jako do akvária. Některé rybky nikam v sluncem ozářené ulici nespěchaly. Další vrážely do okolních jako agresivní parmičky snažící se odkousnout jiným kousek ploutve. Jiné, tvořené turisty, se pohybovaly v pestrých hejnech, která se hrnula tam, kam zrovna ten nejrychlejší z nich vyrazil. Pár bezdomovců leželo na lavičkách jako sumci požírající zbytky ze dna...

Urputnost, s jakou nechával pověřený ředitel Sladký zaměstnancům vzkázat, aby na schůzi institutu rozhodně přišli, nebyla nijak neobvyklá. Chystalo se možná oznámení výsledků konkurzu na místo ředitele institutu, které by rád získal Sladký, ale neměl docenturu, a to bylo i na poměry nejmladší fakulty staroslavného učení příliš mnoho. Naopak nebylo nijak proti jejím způsobům, že všechny dosavadní konkurzy měl jako pověřený ředitel institutu organizačně na starosti sám Sladký. Všechny nakonec skončily bezvýsledně a Sladkého interregnum se opět prodloužilo.

Chod schůze jistě naruší doktor Koller, který se ve zralém akademickém věku rozhodl odejít ze zavedených fakult a užívat si života právě na tomto institutu. Pověřený ředitel ho nemohl ani cítit především pro jeho neuvěřitelné způsoby: Koller nejen říkal nahlas, co si mnozí jen mysleli, ale zpravidla to říkal i v přítomnosti toho, koho se to týkalo, a působil tak dojmem nepřilíživého břichomluvce. Sladký omezoval kontakty s Kollerem na minimum a tajil před ním den a čas příští schůze institutu, což mu

však Richard, kterého s Kollerem pojilo přátelství a sdílená kancelář, rád donesl.

Z planého přemítání ho vyrušil Kollerův příchod. Kolega na sobě tentokrát neměl svůj obvyklý nepraný svetr a letité džínsy, ale zánovní, i když pomačkaný oblek.

„Byl jsem na přednáškovém turné po českých provinciích, jinak různých kyselých prdelích,“ odpověděl na Richardovu otázku, odkud že to jede, když usedl do židle na kolečkách, až zapraštěla. „Kdyby dneska nebyla ta schůze, tak jsem jel rovnou domů, abych se alespoň vyspal. Ale svým způsobem mě zajímá, s čím se pan pověřený ředitel opět vytasí.“

„Ty jsi přednášel o své poslední knize?“ nemohl si Richard při nejlepší snaze vzpomenout na její název. „Nebyla snad reakce, jakou sis představoval? Kde jsi vůbec byl?“

„V Ostravě, která je přesně stejně hnusná jako před třiceti lety, když jsem tam byl naposledy.“

„No a?“

„Asi tři babky, co se do tamního Domu knihy přišly ohřát. A to individuum, co tam dělá ředitele a celej ten nesmysl si vymyslelo, mě začalo utěšovat. Prý je tak malým zájmem opravdu překvapen, obzvláště po zkušenosti z minulého týdne, kdy tam měli známého vojenského historika, kapitána Šuláka. Měli prý nabito a lidé i stáli.“

„O čem mluvil? O kolové technice meziválečné československé armády?“

„Ne, přednášel prý o londýnských výsadkářích během druhé světové války.“

„Šulák je těžká konkurence,“ uznal Richard. Svého bývalého spolužáka, který z vášně k historii vojenství vstoupil do armády, slyšel nedávno v rozhlase hovořit o atentátu na Heydricha. Hr-

dinné parašutisty nazýval „kluky“, což mohlo v méně informovaném posluchači vyvolat dojem, že u mikrofonu není historik, ale jeden z Heydrichových katů, kterému se nějakým zázrakem podařilo dostat z krypty cyrilometodějského kostela v Resselově ulici, ale musel ze strachu před komunistickou mocí o svém údělu až donedávna mlčet.

„Takže jsi přijel z Ostravy?“

„Ne, přijel jsem z Havlíčkova Brodu.“

„Cos proboha dělal tam?“

„Taky přednášel, co jiného? Tedy vlastně taky nepřednášel.“

„Zas nikdo?“

„Tam situace zpočátku vypadala mnohem líp. Když jsem šel k tý budově, kde se to mělo konat, bylo tam plno lidí.“

„No tak vidíš.“

„Pak se ale ukázalo, že důvod je úplně jinej než moje přednáška.“

„Taky tě předběhl kapitán Šulák?“

„Ale ne, to by snad ještě nebylo to nejhorší. Konala se tam mše Svědků Jehovových a organizátoři obou akcí si popletli data.“

„Jaks poznal, že jsou to Svědci? Já je poznám, jenom když somrují u dveří. Mohla to bejt třeba i nějaká jiná sekta.“

„Tvrдили, že Ježíš zemřel na kůlu.“

„Tak to asi Svědci byli. Ale myslím, žes to vzdal moc rychle. Měl jsi jim nabídnout, že místo dnešního kázání, jestli teda nějaký maj, jim na jejich černý mši předneseš něco o obrazu amerického Jihu v umělecké literatuře období rekonstrukce,“ rozpomněl si Richard na téma Kollerovy knihy. „Možná, že bys je zmátl názvem.“ Mluvil bez jakékoli ironie. Koller před časem na ono téma přednášel na semináři pro členy institutu a veškeré posluchačstvo s výjimkou Sladkého si získal, když namísto předpoklá-

dané nudy akademickou společností bavit barvitým líčením, jak se nazrnlým jižanským paničkám chvělo chřípí vzrušením při pohledu na potem lesklá, svalnatá těla černých otroků při práci na bavlníkových plantážích.

„Proslýchá se, že už jsou známy výsledky konkurzu na ředitele našeho institutu,“ vracel se Koller k tématu dnešní schůze. „Tak nám možná chce sdělit tu radostnou novinu, že opět nebyl nikdo vybrán, anebo že se vědecká rada rozhodla, že skutečnost, že Sladký nikdy nic nenapsal, by neměla stát v cestě jeho ředitelským ambicím. Tedy nepočítám-li tohle,“ ukázal Koller cedulku na okně, na níž Sladký poněkud zešířena vysvětloval, že okna je nutno zavírat, protože jinak vniká do místnosti chladný vzduch, musí se více topit a to se projevuje na příliš vysokých účtech, které univerzita musí platit za energie. Tyto promrhané prostředky by fakulta údajně mohla použít na mnohem prospěšnější účely. S podobnými ponaučeními se bylo možno setkat téměř ve všech místnostech institutu.

Richard vyšel v nutkání potřeby na chodbu. Na lavici mezi jeho pracovním a zasedací místností zaregistroval ke svému překvapení v tmavém obleku a s kravatou studenta Červinku, který předešlý týden zmeškal poslední šanci složit v tomto semestru zkoušku z moderních dějin. Kdyby býval dorazil, byl Richard ochoten nechat jej projít, pokud si alespoň vzpomene, kdo byl prvním kancléřem Spolkové republiky Německo, a dokonce mu i napovědět křestní jméno. Když nepřišel, Richard usoudil, že Červinka studium vzdal a oběma ušetřil vzájemně nepříjemnou zkušenost. Dobře, dá mu ještě jednu šanci, když už se na to takhle slušně oblékl, ale nejdříve ho trochu potrápí. Koneckonců v Červinkově vlastním zájmu.

Na studentovo pozdravení odpověděl pokýváním hlavy. „Víte, že poslední opravný termín byl minulý týden?“

„Vím, ale nemohl jsem přijít, protože jsem se zdržel v zahraničí,“ studentův hlas a výraz neobsahoval ani náznak účinné lítosti.

„Existuje telefon. Paní sekretářka by mi váš vzkaz jistě byla předala. Nebudete se mi snažit namluvit, že jste byl někde mimo civilizaci a tedy mimo dosah telefonních linek. Opravdu nevím, jak s takovýmhle přístupem chcete dostudovat,“ přecházel Richard do přísně otcovského tónu. „No dobrá, teď máme schůzi institutu, takže budete muset počkat, až skončí. Pak snad na vás budu mít čas, když už jste konečně dorazil.“

Červinka se nadechoval, aby ještě něco řekl, ale Richard už šel dál chodbou, kde z druhé strany vchodu do zasedací místnosti zaznamenal Sladkého chráněnce Frolíka. Ten údajně právě dokončil inženýrské studium někde na technice a vyznal se snad ve všem od počítačů a matematických hádanek přes světovou literaturu až po moderní dějiny a politologii. Frolík se čas od času objevoval na různých přednáškách institutu, aby si, jak potutelně vysvětloval a dokresloval gestem naznačujícím uvozovky, ovšem shora jako v angličtině, doplnil „vzdělání“. Na Richardově přednášce se objevil jen jednou, sedl si do první řady, natáhl nohy a za celou dobu si neudělal ani jednu poznámku do sešitu, který pro jistotu ani neotevřel. Ve chvíli, kdy se Richard dopotácel k času na otázky a odpovědi, se Frolík sebral a beze slova odešel. Pohrdání svému okolí dával najevo tím, že studentům vykal a oslovoval je stejně jako mladší členy katedry včetně Richarda „pane kolego“. Z obavy z výsledku jakékoli slovní výměny s tímto individuem ponechal Frolíka bez povšimnutí.

Ze dveří ředitelské kanceláře vykoukla sekretářka Mokrá a požádala Richarda, aby obešel kanceláře kolegů a informoval je, že schůze může začít. Odpověděl jí, že má cestu opačným směrem na konec chodby k toaletám. Minul Sladkého zbrusu nové ponaučení, že studenti mohou jezdit ve výtahu v maximálním počtu čtyř osob, protože jinak hrozí přetížení zdviže a její vyřazení z provozu, což by si jistě nikdo vzhledem k umístění institutu ve třetím patře a tudíž značnému počtu schodů nepřál. Na toaletě při četbě Sladkého poměrně stručného vysvětlení, že je nutno po vykonání velké potřeby použít štetku, protože jsme přece mezi civilizovanými lidmi (vysvětlování zde naštěstí končilo), pojala Richarda zvědavost, jestli se stejná výzva nachází i na dámském záchodku. Pak pozornost věnoval několika čerstvým komentářům na adresu charakterových, intelektuálních a fyzických vlastností vyučujících. Dozvěděl se, že Koller je bůh, on sám rytíř smutné postavy a Sladký vůl. Připsal tedy, že Frolík je kokot a Červinka hlupák. S vylepšenou náladou se vrátil do nebývale zaplněné zasedací místnosti.

Sladký se s každým kromě Kollera, který si sedl naproti němu, halasně pozdravil. Richard se usadil vedle psance, aby měl jeho případné komentáře z první ruky. Sladký vedle sebe usadil svého vrtichvosta Kutílka.

„Víte všichni,“ začal Sladký, když si s přehnanou dobromyslností zjednal klid, „že usiluji o to, aby se náš institut a naše mladá fakulta staly referenčním místem pro studium moderních dějin, mezinárodních vztahů a politologických studií na celé naší staroslavné univerzitě a mimo ni.“

Začínalo se sebechválou, což byla rutinně náplň sedmdesáti procent většiny schůzí Sladkého institutu – zbylých třicet procent bylo obvykle věnováno ostouzení druhých jednotlivců i institucí. Zahájení nepředznamenalo nic výjimečného.

„Bohužel,“ přešel do pochmurného tónu, „jak víte, nás trochu zpátky drží skutečnost, že stále nebyl jmenován ředitel institutu. Nu což, nějaký měsíc to se mnou budete muset vydržet, protože výběrová komise opět nikoho nevybrala.“

„To je tedy překvapení,“ ozval se Koller. „A mohu se zeptat, co bylo příčinou? Odhaduji, že nedostatek kvalitních kandidátů.“

„Důvod mi není znám, protože já členem přijímací komise nejsem,“ odsekl Sladký.

„Chápu.“

„Ale k jiným věcem,“ pokračoval Sladký. „Jsme mladá ambiciózní fakulta a dobře víte, že já sám jsem vždy podporoval případné zabroušení do nových oblastí, které v naší zemi zůstávají stranou odborného zájmu. Honba za agenty státní bezpečnosti dříve či později našťestí skončí...“

„Naštěstí pro některé,“ poznamenal Koller.

„A hádám,“ nenechal se Sladký vyvést z míry, „že konjunkturální humbuk nad česko-slovenskými vztahy nebude trvat věčně. O velká témata, která jdou za hranice našeho malého prostoru, jako by nikdo nestál. A s tím souvisí jeden projekt, který bych vám dnes rád představil.“

Snaha o hledání neoraných polí se Sladkému nedala upřít, i když jeho dosavadní úsilí o založení Centra pro studium vztahů mezi státem a církví nebo Střediska pro studium evropského antisemitismu naráželo na nedostatek financí. Na žádosti o podporu nereagovali sponzorskými dary „nejen Židi, ale ani ty křesťanský kretění“, vyjádřil se nedávno Sladký ve slabší chvíli.

„Tedy,“ nadechl se Sladký, „nedávno za mnou přišel jeden z našich studentů se zajímavou nabídkou, že by se mohl pokusit získat finance na zřízení Centra tichomořských studií. Červinka, tak se onen student jmenuje, se nabídl, že by nás díky svým ne-

dávno nabitým konexím mohl zkontaktovat s řadou akademických a státních institucí v Indonésii.“

„Promiň, Jaromíre,“ ozval se Richard, „ale opravdu by mě zajímalo, jak mohl student Červinka, o jehož intelektuálních schopnostech nejsem vůbec přesvědčen, získat konexe v daleké Indonésii?“

Sladký pokynul doktorce Hájkové, jedné z věčných odborných asistentek, aby promluvila. Červinka prý jel do Tichomoří jako běžný studentský turista, až ho toulavé boty náhodou zavedly do Djakarty. Tam seděl v jedné z místních zahradních restaurací, až se před ním objevil někdo, kdo se představil jako majordomus prezidentského domu a vyzval Červinku k následování. Zavázali mu prý oči, znala Hájková všechny detaily, a odvezli do prezidentského paláce, kde mu sdělili, že si ho vybrala rodina tamního vládcce Suharta jako manžela pro jejich dceru.

„To je neuvěřitelný,“ hlesl Richard.

„I neuvěřitelné věci se stávají,“ prohlásil Kutílek. Byl tak okouzlen hloubkou vlastní myšlenky, že ji pro jistotu ještě zopakoval. Bylo to poprvé, co Richard chtěl s Kutílkem souhlasit, i když o Červinku vůbec nešlo.

„Ten chasník musí mít ale sex-appeal,“ řekl Koller. „Starý Suhartovic se náhodou doslechnou o nějakým českým vobejdovi někde v bufetu a dojdou k závěru, že by byl dobrej ženich pro jejich mladou a pošlou pro něj majordomuse. A je ruka v rukávu. Zjistil si alespoň někdo, jestli ten Suharto nějaké dcery vůbec má?“

„Samozřejmě,“ odpověděl Sladký s přehledem, jako by na tuhle otázku čekal. „Jsme přece historikové. Paní Mokrá.“ Sekretářka na povel popsala, jak pod smyšleným jménem, aby prý institut nekompromitovala, zavolala na indonéské velvyslanectví. „Byla jsem v kontaktu s jakousi velice příjemnou dámou, určitě

Češkou. Skutečně, doktor Suharto má tři dcery. Dvě starší dcery se jmenují Siti Hediati Harijadi a Siti Hardianti Rukmana, snad to říkám dobře, a jsou už vdané,“ četla Mokrá z listu papíru. „Ale té třetí, Siti Hutami Endang, není ani třicet a je svobodná.“

„A tyhle informace potvrzují, že celý ten příběh není zcela vyloučen,“ uzavíral Sladký.

„Tyto informace maximálně potvrzují, že Červinka si možná zavolal na indonéské velvyslanectví taky,“ oponoval Koller.

„Nevím, o co vám, kolegové, jde,“ obracel se Sladký na Richarda a Kollera. „Chápu, že máte pochyby. Proto jsem pozval Červinku na naši dnešní schůzi, abychom se dověděli víc. Paní Mokrá, prosím.“

Sekretářka vyšla na chodbu a za chvíli se vrátila se studentem Červinkou, jehož vystupování se vyznačovalo uhlazeností, ba majestátností. Otevřel luxusní kufřík, jaký po Praze nosili zaměstnanci bank a poradenských společností, a vytáhl z něho několik anglickojazyčných obrazových publikací na křídovém papíře. Nechal knihy na obě strany kolovat. „Víte, Indonésie je čarokrásná země, o které Češi ke své škodě moc nevědí a ani se nesnaží moc dozvědět...“

Richard se rozhodl zůstat stranou, pokud se ho spád událostí nebude týkat osobně. V souvislosti s Červinkovým strhujícím příběhem o náhlém životním zvratu v daleké Asii uvažoval, jestli se i k němu osud neobrací čelem, i když ho trochu mátlo, že by si za svého posla vybral někoho tak vyšinitého jako Straka a přízemního jako skupina privatizátorů. Ale kde! Střízlivý rozum přece velí zůstat v táboře odpůrců kontrafaktuálních otázek v dějinách a druhých šancí v životě. Minulost je nevratná a nezvratná, tvrdí on sám na svých přednáškách studentům. Všichni čas od času sníme, jak by se býval změnil nebo nezměnil náš život, kdy-

bychom potkali nebo neztratili jistou osobu, aniž bychom se zabývali skutečností, že takovýmto sněním se zabýváme právě proto, že jsme ji potkali nebo ztratili... Tak nějak svůj výpad proti otázkám počínajícím „kdyby“ formuloval významný italský filozof dějin Benedetto Croce. Navíc trávit čas otázkami o alternativních scénářích znamená se v dějinách automaticky stavět na stranu poražených, tvrdí britský levicový historik E. H. Carr. Nezpronevěří se přece svému přesvědčení, založenému na letech studia! Nenechá se nahlodat náhodným setkáním s jedním excentrickým individuem jako tady tihle, kteří právě sedají na lep evidentnímu podvodníkovi. Učitel národů před svým odchodem z vlasti ze zbožného přání v konec habsburské vlády uvěřil proctví duševně labilní dívky, jen aby došel k velkému zklamání.

Periferně registroval, jak Sladký Červinku zdvořile přerušil, když zabrousil do osobní roviny, a požádal ho, zda by mohl před všemi přítomnými potvrdit možnost nastolit přes své kontakty v Indonésii otázku financí na chystané centrum tichomořských studií. Pokud je vše míněno seriózně, bude o tom třeba zpravit vedení univerzity, především pana prorektora pro zahraniční styky. Případnou návštěvu na rektorátě si vzal na starost Kutílek.

Po Červinkově odchodu se při projednávání posledního bodu programu ozřejmil důvod přítomnosti pana Frolíka. Sladký se s ním už v podstatě dohodl, že bude na institutu psát doktorskou práci a na dnešní schůzi ho chce uvést jako novou vědeckou krev.

„Myslel jsem, že do doktorandského studia budeme letos přijímat studentku Pázlerovou,“ vzpomněl si Richard na výjimečně inteligentní a přitažlivou čerstvou absolventku.

„Ty to, Richarde, nevíš?“ podivil se Sladký.

„Nevím co?“

„Že Pázlerová je nastávající snacha ministra financí?“

„Nevím, ale zároveň nechápu, jakou mají její rodinné poměry souvislost s jejím doktorandským studiem na našem institutu.“

„Mají zcela zřejmou souvislost s pověstí našeho institutu,“ opáčil Sladký. „Kdybychom ji totiž vzali, vypadalo by to, že jsme se tak rozhodli právě kvůli jejím nastávajícím rodinným svazkům.“

„A nenapadlo tě, že pokud ji nevezmeme, mohl by si někdo myslet, že jsme se tak rozhodli ze stejného důvodu?“

„Jistě že napadlo,“ kontroval Sladký, „ale škoda je nepoměrně menší.“

„Jinými slovy,“ vložil se do hovoru Koller, „od okamžiku, kdy poznala syna ministra financí, jsou jí dveře našeho institutu pro další vědecký postup uzavřeny. Někdo má zkrátka smůlu na příbuzenstvo.“

„A jiný zase štěstí, že ano. Například Červinka...“ přisadil si Richard.

Sladký dal rozezleně mávnutím ruky na vědomí, že považuje diskusi za ukončenou a požádal sekretářku, aby přivedla Frolíka. Ten vstoupil do zasedací místnosti s obvyklým, drze vševědoucím a zároveň blahosklonně chápajícím výrazem. Když ho Sladký trochu nervózně pár slovy, že jej vlastně představovat netřeba, uvedl, vyjádřil Frolík vděčnost za možnost pokračovat dále ve své akademické kariéře právě na tomto institutu. Téma doktorské práce už má promyšleno: Konec studené války ve světle neo-realistického diskursu teorie mezinárodních vztahů, jak se o tom už dohodl s doktorem Sladkým.

„To zní jako důmyslná zástěrka pro něco mnohem zajímavějšího a relevantnějšího,“ zareagoval jako první Koller, zatímco ostatní se tvářili spíše rozpačitě. Odpovědi se mu dostalo nikoli od Frolíka, ale od Sladkého. Ani historikové, ani ti, kteří

se k nim hlásí, prý nemohou ignorovat poznatky z jiných oborů. Realismus, jak by snad kolega mohl vědět, čerpá z Hobbesova a Machiavelliho učení, že esence politiky a mezinárodních vztahů tkví v povaze člověka a potažmo národů hnaných ve svém konání touhou po moci. A to je zajímavé i relevantní právě pro studium konce studené války, který svým způsobem tyto postuláty popírá.

„Ano, to je všechno správně,“ ozval se Frolík s nucenou zdvořilostí. „Ale já se chci na celou věc podívat, jak už svědčí název mé práce, z hlediska neorealismu.“ Odmlčel se pro případ, že by se Sladký pustil do vysvětlení i tohoto termínu. Po chvíli ticha se opět ujal slova a poněkud ze široka a s odkazy na autory, o kterých většina přítomných slyšela poprvé a naposledy, vysvětloval, že podle neorealistů jsou zárodky mezinárodních konfliktů obsaženy v anarchické podstatě mezinárodního systému, čili v jeho struktuře. Proto se jim také říká strukturalisté, že ano.

„Nosné téma,“ přisvědčil Sladký.

„A kdo tu práci povede?“ ozval se jízlivě Koller.

„Já sám chci být akušérem tohoto novátorského přístupu v naší profesi,“ odtušil Sladký. „Mimo jiné, pan Frolík začne hned příští semestr a bude sdílet kancelář s tebou,“ obrátil se k Richardovi, ignoruje Kollera.

„Bude mi ctí, kolegové,“ řekl Frolík a nabídl oběma gentlemanské rukoudání. Sladký pak schůzi institutu ukončil.